

Glava II

OSNIVANJE BRIGADE

»3. X Uništa: U 4 sata poslije podne u prisustvu komandanta i političkog komesara IV operativne zone, svečano su predate zastave II dalmatinskoj narodnooslobodilačkoj udarnoj brigadi i bataljonima ove iste brigade. Svečanost je uljepšana prisustvom partizanske glazbe. Govori komandanta IV operativne zone, komandanta, politkomesara, zamjenika politkomesara brigade kao i jednog druga partizana pažljivo su saslušani i primljeni sa velikim oduševljenjem od strane boraca i rukovodioca. Poslije predaje zastava obavljena je zakletva svih partizana. Svečanost je završena uzornim defileom jedinica brigade«.⁰

Ova zabilješka u dnevniku 2. dalmatinske brigade označava završetak rada Štaba 4. operativne zone na formiranju ove brigade. Odatle počinje njena borbena epopeja, koja će je stjecajem ratnih okolnosti voditi, zajedno s drugim brigadama NOV Jugoslavije, borbenim stazama za ostvarenje ciljeva narodnooslobodilačkog rata i socijalističke revolucije.

Primajući ratnu zastavu iz ruku komandanta 4. operativne zone, Vicka Krstulovića, komandant brigade Ljubo Vučković, u ime svih pripadnika brigade obećao je da će njeni borci i jedinice časno i dosljedno izvršavati sve zadatke koje pred njih postavi Vrhovni štab i što naša oslobodilačka borba bude tražila. Na završetku svečanosti pročitano je pismo upućeno Vrhovnom komandantu drugu Titu. Ono glasi:

»...

Sa svečanog osnivanja naše Druge dalmatinske udarne brigade, mi, borci, komandiri, komandanti i politički radnici, šaljem Tebi, druže Tito, vodiču naš u ovom teškom, neravnopravnom ali pobjedonosnom ratu, svoje prve partizanske plamene pozdrave.

Mi, sinovi plavog Jadrana i kršne nam Dalmacije, koja, prodana, izdana i rastrgana, već godinu i po dana krvari pod čizmom krvavog fašizma, kunemo se da nećemo odložiti oružje dok se na našem Jadranu opet ne bude vijorila naša, hrvatska narodna zastava, dok u našim radionicama i na našim poljima ne bude opet radio naš slobodan čovjek. Spremni smo, vodiču naš, da se pod Tvojim vodstvom, zajedno

1) Dnevnik II dalmatinske brigade - Arhiv VII, k. 846, reg. br. 13/3.

s našom braćom iz cijele Jugoslavije, na svakom mjestu i u svako vrijeme borimo protiv morskog fašizma dok i posljednji fašistički pas ne bude uništen. Spremní smo svakog časa da dademo svoje živote, da budemo udarníci borbe za oslobođenje».²⁾

Selo Uništa na Dinari gdje je 3. oktobra 1942. formirana 2. dalmatinska brigada

U stroju na Uništima, 3. oktobra 1942. godine bili su:

1) Štab brigade u sastavu:

- komandant Ljubo Vučković, došao s dužnosti načelnika Štaba 4. crnogorske proleTERSKE udarne brigade;
- politički komesar Ante Jurlin-Marko, do tada politički komesar Sjevernodalmatinskog odreda;
- zamjenik komandanta Jovo Martić, do tada komandant Sjevernodalmatinskog odreda;
- zamjenik komesara Jovo Kapičić, došao s dužnosti političkog komesara 1. bataljona 1. proleTERSKE brigade;
- operativni oficir Ljubo Truta.

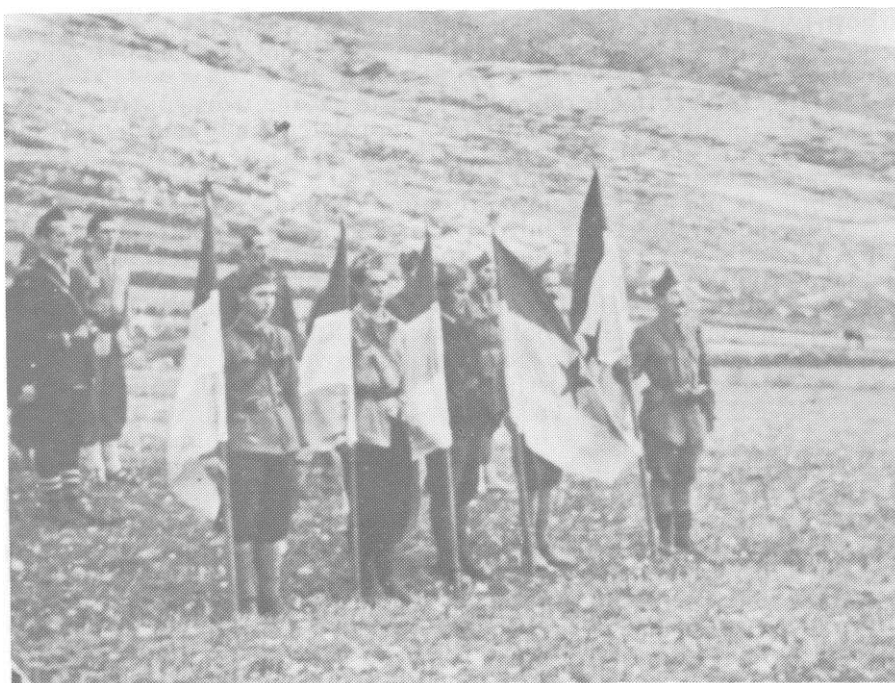
2) 1. bataljon »Branko Vladušić« iz sastava Sjevernodalmatinskog NOPO. U Štabu bataljona bili su:

- komandant Glišo Ćuk;³⁾

2) Ljubo Vučković: Dalmatinski proleterí, str. 14 i 15, »Narodna armija«, Beograd, 1968.

3) Ubijen od četnika početkom 1943. godine.

- politički komesar Slobodan Macura-Bondo;⁴⁾
 - zamjenik komandanta Šime Ivas;
 - zamjenik političkog komesara Milovan Čelebić.⁵⁾
- 3) 2. bataljon »Jerko Ivančić« (Dinarski). U Štabu bataljona bili su:
- komandant Veljko Tomić;
 - politički komesar Duro Četnik;
 - zamjenik komandanta Jakiša Baučić;
 - zamjenik političkog komesara nije određen.

Predaja - prijem zastave 2. dalmatinske brigade i njenih bataljona

- 4) 3. bataljon »Nikola Vrančić« (Vaganjski). U Štabu bataljona bili su:
- komandant Bruno Vuletić;
 - politički komesar Vuko Jovović;
 - zamjenik komandanta Đuro Knežević;
 - zamjenik političkog komesara Tihomir Janjić.
- 5) 4. bataljon »Živko Peran« (Primorsko-izanski). U Štabu bataljona bili su:
- komandant Stevo Perić;
- 4) Poginuo kod Kalinovika 20. marta 1943. godine. Za narodnog heroja proglašen 5. juna 1951. godine.
- 5) Poginuo u februaru 1943. kod s. Vrdi. Za narodnog heroja proglašen 10. jula 1953. godine.

- politički komesar Zdravko Bego;
- zamjenik komandanta Srećko Banić;
- zamjenik političkog komesara Nikica Zenić.

Druga dalmatinska NOU brigada imala je formiran sanitet brigade na čijem čelu je bio dr Tomislav Kronja, a u svakom bataljonu i četi bili su bataljonski referenti saniteta, odnosno četni bolničari, osim nekoliko izuzetaka, skoro isključivo drugarice.

Također je bila formirana intendantura brigade s nužnim radionicama za popravak odjeće i obuće (opančari). Svaki bataljon i Štab brigade s prištapskim jedinicama imali su svoju intendanturu s kuhinjom.

Brigada je prilikom formiranja imala manju organiziranu glazbu, koja je krajem listopada ojačana kompletnom duhačkom glazbom iz s. Žrnovnice.

Politički odjel brigade oformljen je nešto kasnije, u drugoj polovini listopada 1942. godine dolaskom drugova iz proleterskih brigada i to: Filipa Bajkovića, Tanasija Mladenovića i Mirka Milojkovića.

Prateća četa i neki drugi dijelovi kasnije su formirani, jer se pri formiranju brigade nije raspolagalo potrebnim oruđima.

Osnovne karakteristike novoformirane brigade bile su pretežno vrlo mlad borački sastav s nedovoljnim borbenim iskustvom. To se skoro podjednako odnosilo i na veći dio rukovodećeg kadra brigade, čiji redovi su zbog toga bili ojačani s oko 15 borbeno i vojnički iskusnijih drugova iz proleterskih brigada pod direktnom komandom Vrhovnog štaba. Pripremanje i vojničkom obrazovanju potrebnih kadrova iz redova članova KP i SKOJ-a izgleda da se nije na vrijeme obratila nužna pažnja i nije dovoljno napora ulagano da se liniji Partije privuku određeni kadrovi bivše jugoslavenske vojske. Ovaj nedostatak kadrova osjećao se u Dalmaciji, posebno u 1941. i 1942. godini, što je kasnije uspješno prevaziđeno stasavanjem kroz*borbu i partijsko-politički rad brojnih kadrova koji su s uspjehom obavljali odgovorne vojne i političko-partijske dužnosti.

Od bataljona koji su prilikom formiranja ušli u sastav 2. dalmatinske NOU brigade, 1. bataljon »Branko Vladušić« imao je kao jedinica određenog borbenog iskustva. Budući da je ranije formiran, bio je nešto bolje naoružan i do tada je sudjelovao zajedno s bataljonom »Bude Borjan« u Sjevernodalmatinskom NOPO u uspješnim borbama u Bukovici, južnoj Lici i na tromeđi.

Čak ni svi borci tada nisu bili naoružani ni puškama, što se posebno odnosi na 4. bataljon, a ukupno, u čitavoj brigadi bilo je prilično malo automatskog oružja (mitraljeza i puškomitraljeza). Tada se nije raspolagalo minobacačima niti artiljerijskim oruđima. Imalo se također vrlo skromne količine municije i ručnih bombi, što sve zajedno ukazuje da je brigada na početku svog borbenog puta bila nedovoljno naoružana i opremljena. Ovo i nedovoljno borbeno iskustvo boraca brigade nametalo je potrebu da se u početku jedinice angažiraju u manjim ali uspješnim akcijama, radi stjecanja novog oružja od neprijatelja a isto tako i pouzdanja i vještine u borbi. Na ovu okolnost kao i na potrebu postupnog uključivanja brigade u borbu od laških ka težim upozorio je i Vrhovni komandant drug Tito Ljubu Vučkovića, kada ga je upućivao da formira i primi komandu nad brigadom.⁶⁾ Posebno je istaknuto da prve akcije treba da budu uspješne, što će se pozitivno odraziti na borbeni moral boraca.

6) Ljubo Vučković, n. <3>, str. 8.

Brigada je bila sastavljena od dobrovoljaca kod kojih je bila snažno izražena želja, volja i spremnost za borbu protiv okupatora i njegovih domaćih slugu i za pobjedu ciljeva NOB-a. Iako sastavljena od mladog i još borbeno neiskusnog ljudstva, u početnom sastavu brigade preko polovina, je bilo od ukupnog brojnog stanja, organizirano u članstvo KPJ i SKOJ-a, što će olakšati i ubrzati njeno borbeno sazrijevanje. Prema izvještaju zamjenika komesara brigade, koji je 14. novembra 1942. poslao CK KPJ, u brigadi je tada bilo 114 članova KPJ, 68 kandidata za članove KPJ i 296 članova SKOJ-a.⁷⁾ Ukupno brojno stanje brigade, prema sačuvanom pregledu brojnog stanja brigade, na dan 14. oktobra 1942. godine (11 dana poslije formiranja) bilo je 836 ljudi,⁸⁾ iako je u međuvremenu od formiranja do ovog datuma imala gubitaka (4. bataljon u napadu četnika kod Donjih Peulja). Isto tako primila je grupu od 72 nova borca iz Šibenika i okoline i jednu grupu bolničarki s kursa u Glamoču.

Stab 4. operativne zone i Stab brigade vrše smotru postrojene brigade

DEJSTVA BRIGADE OKO BOSANSKOG GRAHOVA I U SREDNJOJ DALMACIJI

Istoga dana kada je formirana, brigada je dobila zadatak da se prebaci na prostor oko Bosanskog Grahova, smijeni dijelove 4. krajiške brigade i zatvori glavnim snagama pravce iz Bosanskog Grahova prema Drvaru i Livnu. Četvrta krajiška brigada trebala je hitno biti upućena prema Ključu

7) Ljubo Vučković, n. d., str. 8.

8) Branko Obradović, n. d., str. 29.

iz kojeg su pravca Nijemci i ustaše poduzeli snažnu ofanzivu, s ciljem da tamo unište naše snage. Prema informacijama očekuju se ofanzivni nastupi Talijana i ustaša od Sinja, Imotskog i Kupresa prema Livnu. Četnici postaju sve aktivniji u direktnoj borbi protiv naših snaga i sve otvorenija postaje njihova izdaja i sluganstvo prema talijanskom okupatoru. Na prostoru oko Knina i Bosanskog Grahova samozvani četnički glavari poput Momčila Đujića, Brane Bogunovića, Markica Čučuz i drugi organiziraju i mobiliziraju seljake iz okolnih sela pod parolom zaštite i čuvanja njihovih kuća i sela od ustaškog terora. Umjesto da ove svoje jedinice okrenu protiv ustaša kao okupatorske tvorevine, tako i protiv okupatorske vojske i sistema, četnici ovog kraja od samog početka, slijedeći liniju Draže Mihailovića, pakiraju s okupatorom, stavljaju mu se na raspolaganje u borbi protiv par-

Članovi Štaba 4. operativne zone s članovima Štaba 2. dalmatinske brigade nakon osnivanja brigade

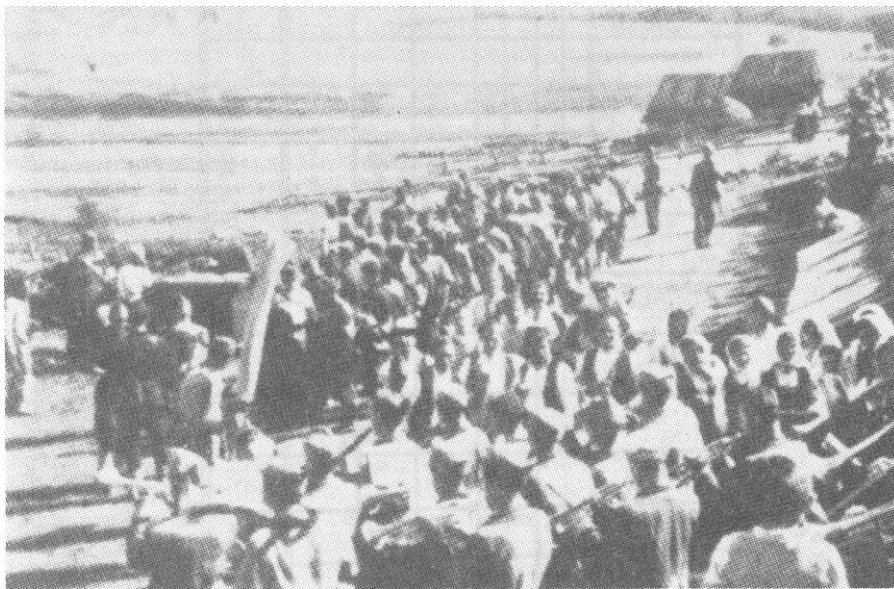
tizanskih snaga, nastojeći svim mogućim sredstvima pred narodom prikriti svoju suradnju s okupatorom, protiv vlastitog naroda. Dijelovi četničkih jedinica raspoređuju se po selima okolo važnijih okupatorskih garnizona kao što su Knin, Bosansko Grahovo i drugi i stvarno predstavljaju vanjski obruč obrane i zaštite takvih garnizona. Istodobno druge četničke jedinice zajedno s okupatorskim jedinicama stacioniraju i brane za okupatora važne garnizone, kao u slučaju Bosanskog Grahova, odakle uz njegovu podršku vrše ispade i napade na oslobođeni teritorij i partizanske jedinice. Ovim se sve više kompromitiraju u očima naroda. Zbog toga je za osiguranje djelovanja naših brigada prema Ključu i Mrkonjić-Gradu i zaštite slobodnog teritorija s Drvarom, Glamočem i Livnom bilo značajno zatvoriti pravce koji vode iz Bosanskog Grahova, gdje se nalazio talijansko-četnički garnizon koji je u to vrijeme bio znatno ojačan. Brigada se po bataljonima

prebacuje iz rajona s. Uništa 4/5. oktobra pravcem Uništa-Peulje-Resanovci i prema naređenju posjeda ove položaje:

1. bataljon u rajonu s. Peći i zatvara komunikaciju Bosansko Grahovo-Drvar i pravac D. Tiškovac-Peći;

2. bataljon na prostoriji M. i V. Tičeva, posjedajući položaje na Marinom brdu prema Koritima, zatvarajući pravac Bosansko Grahovo-Tičevo-Glamoč i obezbjeđujući štab brigade i prištapske dijelove u Tičevu;

3. bataljon u rajonu s. Resanovci, posjeda položaj i zatvara pravce G. Tiškovac-Peći i Kaldrma-Resanovci i ima zadatak održavanja veze s ličkom brigadom prema Srbu. Zajedno s 1. bataljonom kontrolirao je planinu Ulicu.

Glazba brigade u selu Gornje Peulje, oktobra 1942.

4. bataljon razmješten je u D. Peulje, radi zatvaranja pravca Bosansko Grahovo-Livno.

Zadatak brigade na ovom prostoru bio je: ne dozvoliti talijansko-četničkim snagama iz Bosanskog Grahova ugrožavanje slobodnog teritorija i ispade prema Drvaru, Glamoču i Livnu. Brigada je posjela dosta širok front, bila je razvučena i nije imala snaga u rezervi za slučaj potrebe, a njen 4. bataljon nije ni bio potpuno naoružan. Pored toga, svi bataljoni imali su zadatak da razoružavaju četnike po selima i spriječavaju njihov teror prema partizanima naklonjenom stanovništvu.

Vremenski su se uvjeti pogoršavali i nagovještavali skori nailazak zime. Bilo je dosta ledene kiše, a noći su bile veoma hladne. Uskoro je, prije konca oktobra, pao i prvi jači snijeg, praćen maglom. Česte borbe protiv četnika i povremene akcije pojedinih dijelova brigade, posebno 1, 2. i 3. bataljona prema Golubiću, Plavnu, G. i D. Tiškovcu i na planini Ulici, u pogoršanim atmosferskim prilikama, vrlo pozitivno su djelovali na postupno

stjecanje borbenog iskustva, pouzdanja i vojničke vještine, jednom riječju na učvršćenje brigade i podizanju njene borbene sposobnosti. Posebno je kod boraca i rukovodilaca razvijan ofanzivni duh. Primjenjivani su iznenadni napadi na neprijatelja, što je već u borbama oko Bosanskog Grahova dalo pozitivnih rezultata. Bilo je na ovom prostoru i neprijatnih iznenađenja i gorkih iskustava koji su dali određene pouke, istina, teško plaćene životima boraca brigade. Tako su nekoliko dana poslije izbijanja brigade na položaje oko Bosanskog Grahova, točnije u zoru, 9. oktobra 1942. godine, četnici u dosluhu sa svojim jatacima iz s. Donje Peulje, opkolili i iznenada napali 4. bataljon i zbog ostvarenog iznenađenja, nesnalaženja i neiskustva boraca ovaj je bataljon pretrpio osjetne gubitke. Devet drugova i drugarica je poginulo, a njihove leševe četnici su zvjerski masakrirali. Sedam je drugova nestalo, a među njima i komandir 1. čete 4. bataljona Bruno Mezić. Vjerojatno su zarobljeni i odvedeni u Bosansko Grahovo. Pred 3. četom 2. bataljona koju je Štab brigade poslao u pomoć 4. bataljonu, četnici su se brzo povukli u Bosansko Grahovo. Istraga, koju je vodio Štab brigade, u povodu ovog slučaja, kretala se u dva pravca, i to: da ustanovi veze četnika u D. Peulju i lica koja su im oružjem pomogla razbiti 4. bataljon i da se utvrde greške od strane 4. bataljona, iz toga izvuku iskustva i to kroz prikladne forme, i obuku prenese na cjelokupan sastav brigade. U povodu ovog slučaja svim jedinicama ukazano je na potrebu veće budnosti, odgovornosti i jačanje discipline u izvršavanju svih zadataka. Štab brigade kasnije je davao povremene uzbune jedinicama, što je pripomoglo borbenom osposobljavanju jedinica.

Još jednom su četnici priredili neugodno iznenađenje, ovog puta 3. četi 2. bataljona. Koristeći snijeg i maglu 22. oktobra, iznenada su je napali na položaju iznad s. Peulje i nanijeli joj gubitke od četiri poginula, i dvoje nestalih.⁹⁾ Istodobno, za 20 dana boravka brigade na položajima oko Bosanskog Grahova, izvedeno je niz vrlo uspješnih akcija dijelova 1, 2. i 3. bataljona protiv četnika u Plavnu, na položajima Crni vrh i Vaganj, kao i u borbama protiv pokušaja četničkih manjih prodora na slobodni teritorij prema Tičevu i Drvaru. Teže borbe protiv četnika vođene su za Crni Vrh i Vaganj. Cilj ovih akcija i borbi bio je višestruk i prvenstveno je bio usmjeren na nanošenje gubitaka četnicima popa Đujića i raskrinkavanju njegove izdajničke uloge i spriječavanju njegovih pokušaja zavođenja i mobilizacije ljudi u četničke redove, kao i onemogućavanju četničkih prodora na slobodni teritorij. Ujedno, težilo se što više zarobljavanju oružja od neprijatelja, radi bržeg naoružavanja boraca brigade, koji su još bili bez oružja. Zarobljeni četnici, koji su bili zavedeni i mobilizirani, poslije oduzimanja oružja, puštani su kućama, što je imalo znatnog moralnog utjecaja na okolno stanovništvo i doprinosilo razbijanju laži četničke propagande. Pored ovoga, u ovim akcijama i borbama u težim atmosferskim i terenskim prilikama, kalila se i izgrađivala borbena sposobnost i iskustvo boraca i jedinica brigade za buduće borbe i još teže okršaje. Ovim su akcijama udareni solidni temelji borbene vrijednosti brigade koje će ne jednom kasnije doći do punog izražaja. Postupnost u vođenju, od lakših ka težim zadacima, pokazala se opravdanom. Uputstva druga Tita data u tom smislu komandantu brigade Ljubi Vučkoviću, bila su dosljedno sprovedena.

9) Obrad Egić: »Ratni dnevnik II proleterske dalmatinske brigade«, »Stvarnost«, Zagreb, 1967, str. 33.

ŠTAB II DALMATISKE
NAR. OSLOV. PART. UDAR. BRIGADE
Br. 23/42
Dne 10.X.1942. god. 11.15 časova

STABU IV OPERATIVNE ZONE

Jučer smo vas obavijestili preko Glamoča o neprijateljskom ispadu prema Peuljama, kao i o svemu ostalom što smo do ovoga momenta znali. Sada međutim imamo potpune podatke pa vam šaljemo detaljan izvještaj.

Juče u 5.45 časova četnici u zajednici sa Talijanima izvršili su napad na dijelove našeg IV-og bataljona, koji se nalazio na položajima u selu Peulje. Neprijatelj je uspio da se u toku noći neopaženo privuče našim položajima, kao i samom štabu bataljona, a zahvaljujući neopreznosti naših straža u potpunosti je uspio da iznenadi sve naše dijelove. Jednovremeno je izvršio napad na štab bataljona i na prednje položaje svih vodova, a naročito lijevokrillnog voda. U takvoj situaciji drugovi partizani, kao i rukovodeći nijesu se znali snaći već je svaki gledao da spasi svoju glavu. Sam komandant bataljona iz štaba potrčao je odmah prema položaju i uspio je, ali ne organizovano i planski, da izvuče jedan dio svojih snaga. Zamjenik politkomesara bataljona sa još jednim drugom iz štaba pošao je u pravcu Galića i došao kod nas u Tičevo ne znajući uopšte što se je desilo sa komandantom i ostalim drugovima iz bataljona, koji su bili na položaju. Protiv ovih drugova, koji se u ovoj situaciji nijesu znali snaći, niti uopšte pomogli svojim drugovima na položaju, povećaćemo istragu.

Sa pravca Grahovo — Drvar, tj. od naših bataljona iz Peći i Resanovaca dobijamo stalno izvještaje. Na tom pravcu do sada nije bilo ništa novo. Oni su također primijetili grupisanje četnika i Talijana u Grahovo pa su obratili veću pažnju u namjeri da ih dočekaju i potuku ukoliko budu krenuli tim pravcem.

O potrebama naše brigade pisali smo vam opširno, pa je sada nepotrebno da to isto ponavljamo.

Postaraćemo se da što prije osposobimo naše jedinice, kako se više ne bi ponovio slučaj iz Peulja. Iz svega vidite i sami da ima mnogo krivice i do rukovodećih drugova, koji su dopustili takvu neopreznost i nebudnost kod svoje jedinice.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom:
Marko Jurčin

(M.P.)

Komandant:
Ljubo Vučković

Faksimil prepisa dijela dokumenta o početnim borbenim akcijama brigade

U međuvremenu, situacija je na ostalim prostorima postala složena zbog priprema i poduzetih ofanzivnih operacija Nijemaca i ustaša u Bosanskoj krajini oko Ključa i Mrkonjić-Grada, kao i Talijana, ustaša i četnika protiv slobodnog teritorija i partizanskih snaga oko Livna i Glamoča. Cilj ovih operacija bio je razbiti i uništiti partizanske snage na slobodnim teritorijima, povratiti Prozor, Livno i Glamoč i druge gradove i zaustaviti i spriječiti ustanak u Dalmaciji, koji je uzimao sve više maha i ozbiljno ugrožavao pozicije talijanskog okupatorskog sistema. Zbog takvog pogoršanja situacije, Komanda 2. talijanske armije, već u oktobru 1942. godine planira operaciju za ponovno zauzimanje najprije Prozora, zatim Livna i konačno Glamoča i čišćenje tog prostora od partizanskih snaga. U ove operacije uključuju se određene ustaške snage, prije svega crna legija Jure Francetića iz Kupresa. Predviđeno je i učešće snaga Đujićeve četničke Dinarske divizije i to na pravcu: Sinj-Vaganj-Livno i u zajedničkim talijansko-četničkim snagama iz pravca Bosansko Grahovo.

Zbog ovakve situacije, a posebno koncentracije jačih neprijateljskih snaga na pravcima prema Livnu, Vrhovni štab dovodi i angažira 2. proletersku NOU brigadu za pritisak na Bosansko Grahovo, a 2. dalmatinsku upućuje na komunikaciju Sinj-Vaganj-Livno radi ojačanja snaga koje su branile taj pravac. Ovo čini umjesto namjeravanog upućivanja ove brigade u dolinu r. Cetine, gdje je trebalo likvidirati neprijateljska uporišta na prostoru Sinj - Drniš - Knin, proširiti slobodni teritorij i podstaći ustanak u Dalmaciji i priliv novih boraca u jedinice NOP i DV Jugoslavije.

Pošto su Talijani vršili veliki pritisak na Vaganj, s namjerom da se probiju ka Livnu, 2. dalmatinska brigada, bez 1. bataljona po dijelovima se ubrzano prebacuje preko Sajkovića ka Vrdovu i Vagnju, već od 23. oktobra. Zbog nemogućnosti da se odmah po dobijanju naređenja odvoji s položaja prema Bosanskom Grahovu, zbog stalnog pritiska Talijana i četnika iz tog garnizona, 2. dalmatinska brigada je svojom glavninom stigla na prostor Vrdova kasno da bi spriječila zauzimanje Vagnja i prodor Talijana ka Livnu. Ona je tamo krenula tek pošto su njeni bataljoni bili smijenjeni od bataljona 2. proleterske brigade. Talijani i ustaše zauzeli su ponovo Livno 24. oktobra 1942. godine. Prvi bataljon 2. dalmatinske brigade ostaje na prostoru oko Bosanskog Grahova i privremeno ulazi pod komandu 2. proleterske brigade, radi učešća u napadu na Bosansko Grahovo, odnosno zatvaranja pravca i osiguranja od Knina, dok 2. proleterska bude napadala neprijatelja na položajima oko i u samom Bosanskom Grahovu. Štab 2. dalmatinske brigade s 3. i 4. bataljonom izbio je na prostor s. Vrdova u blizinu komunikacije Sinj - Livno 25. oktobra, gdje se već od ranije nalazio 2. bataljon brigade. Talijani su radi obezbjeđenja komunikacije Sinj - Livno ostavili jače posade u rajonu Čilaš i Vaganj, a kontrolu međuprostora vršili su lakim tenkovima. Noću se neprijatelj nije kretao komunikacijom već se grupirao na ovim položajima koje je utvrdio. Raspolagao je i snažnom artiljerijskom podrškom, kojom je danju tukao položaje našeg 2. bataljona.

Noću 27/28. oktobra 3. i 4. bataljon dobili su zadatak da manjim dijelovima napadnu talijanske snage i to 3. bataljon na Čilašu, a 4. bataljon sjevernije u rajonu Vaganj, s tim da se dijelom snaga obezbijede od pravca Sinja i od pravca Livna. Drugi bataljon je dijelom snaga trebao da vrši demonstrativan napad na komunikaciju Trnove poljane-Vaganj. Početak napada bio je naređen u 23 sata. Treći bataljon napao je sa svojom drugom četom, a akcijom je komandovao komandant 3. bataljona Bruno Vuletić.

STAB II. DALMATINSKE
NAR. OSL. PART. UDAR. BRIGADE

Br. 29/42

Dne 28/X 1942. G.

18^h

STABU IV. OPERATIVNE ZONE

I dalje se nalazimo na položajima od Prologa — Vaganj — Čilaš a glavnina Brigade u selu Vrdovu. Manja obezbjeđenja šaljemo i u pravcu Cetine.

Noću između 27. i 28. o. mj. izvršili smo ponovni napad na neprijatelja koji se je nalazio na cesti Sinj — Livno i to oko Čilaša i Bilog Briga. Ovaj napad nije bio uspješan kao prvi, obzirom da je neprijatelj pojačao ovdje snage na 2 bataljona, nekoliko topova i bacača. Pored toga ucesnici u ovoj akciji nisu bili na visini, kretali su se neoprezno i time otkrili svoje prisustvo, tako da je neprijatelj na većem udaljenju otvorio na naše borce jaku artiljerijsku, bacačku i mitraljesku vatru. I pored toga nanješeni su mu prilično veliki gubici i natjeran je na povlačenje prema Bilom Brigu. Dvije čete III. bataljona koje su učestvovala u napadu držale su se zaista herojski i nimalo nisu izostajale iza bilo kojih jedinica proleterskih brigada. Uopšte ovaj bataljon pokazao se kao jedna jaka i borbeno jedinica kojoj se može povjeriti i najteži zadatak. Jurišali su na neprijatelja sa bombama, ali je ovaj uspio da se blagovremeno izvuče. Jedinice II. bataljona nisu pokazale ovakvu borbenost, već su zastale pred prvom jačom mitraljeskom vatrom i tako zadatak nisu izvršili. To je doprinijelo da smo i ovoga puta imali dosta teške gubitke iz III. bataljona. Poginulo je 5 drugova i 6 lakše ranjeno. Neprijatelj je imao dosta mrtvih i ranjenih, ali se broj nije mogao utvrditi. Ova akcija je imala karakter jednog našeg zamašnjeg poduhvata, obzirom da se baš u ovo vrijeme vode borbe oko Grahova i da bi time pomrsili račune i onemogućili neprijatelju dalji prodor preko Rujana ka Sajkovićima i Peuljama. Rano zorom dovukao kamionima pojačanje na ovom sektoru iz Livna i Sinja. Jedna velika kolona automobila bila je došla na ovo mjesto, iskrcila vojsku i čitav dan tukla artiljerijom, bacačima i mitraljezima naše položaje. Napad nije preduziman, a od ove vatre nismo imali gubitaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom:
Marko Jurlin

(M.P.)

Komandant;
Ljubo Vučković

Faksimil prepisa dijela dokumenta iz prvog mjeseca postojanja brigade

Preostali se dio 3. bataljona odmarao. Četvrti bataljon je napadao također s jednom četom, jer ostali dijelovi još nisu bili naoružani. Da bi napad uspio trebalo je postići iznenađenje i na osnovi toga brzim upadom u utvrđeni rajon razbiti talijansku posadu. Druga četa 3. bataljona uspjela je da se neopaženo privuče komunikaciji, da je prijeđe i napad izvrši iz pravca odakle to Talijani nisu očekivali. Njihovo obezbjeđenje nije bilo budno. Izvršenju ovog zadatka izuzetno je pomogao borac Jure Cačija,¹⁰⁾ mještalin ovog kraja, koji je veoma dobro poznao teren i olakšao dovođenje čete u povoljnu poziciju za napad. U silovitom jurišu Talijani su bili potpuno iznenađeni i nisu imali vremena za snalaženje. U borbi prsa u prsa Talijani su bili razbijeni i pretrpjeli su ozbiljne gubitke u ljudstvu i materijalu. Ubijeno je 30 vojnika, a zarobljeno 2. Zaplijenjena su 2 mitraljeza, 2 puškomitraljeza, 30 pušaka, oko 7.000 metaka i drugog materijala. Druga četa 3. bataljona imala je u ovom napadu 4 poginula i 5 ranjenih boraca.¹⁰⁾ Ovako veliki gubici govore da se još nije ovladalo umijećem u borbi. Međutim, sudar je bio silovit i gubici su pretrpljeni u borbi po zaklonima s izvježbanim neprijateljskim vojnicima. Preostali dijelovi talijanske razbijene jedinice razbježali su se noću po kamenjaru u pravcu Sinja, ostavivši na položajima odjeću i obuću.

Dijelovi 4. bataljona u napad su krenuli u određeno vrijeme, ali su napadali pravcem odakle su Talijani očekivali napad, nisu ostvarili iznenađenje i našavši se pod jakom neprijateljskom vatrom povukli su se na polazne položaje bez gubitaka. Uspjeh 2. čete 3. bataljona snažno je odjeknuo među borbicima čitave brigade, a Štab brigade pismeno je pohvalio ovu jedinicu.

Naredne noći, po naređenju Štaba brigade ponovljen je napad na položaje Vaganj i Čilaš, koje su Talijani u toku dana ponovo uspostavili i ojačali novim snagama. Angažirani su 3. bataljon bez druge čete, koja se sada odmarala, 2. bataljon i naoružani dijelovi 4. bataljona. Bilo je predviđeno da brigadna muzika, pošto otpočne napad, s pogodnog mjesta svira radi određenog efekta na neprijatelja. Ovaj je efekat izostao zbog snažnog vjetra koji je te noći puhao u suprotnom pravcu.

Međutim, Talijani su poslije poraza prethodne noći bili budni, ojačali su obezbjeđenje i utvrđenja i, ukratko, branili su se dobro organiziranom vatrom. Treći je bataljon na svom pravcu napada, jurišem, ponovo izbacio Talijane s položaja na Čilašu, pri čemu je imao znatne gubitke: 5 poginulih i 8 ranjenih.¹²⁾ Drugi je bataljon, naišavši na žestoku streljačku i artiljerijsku vatru, odustao od napada i povukao se. Za njim je to isto učinio i 4. bataljon, tako da i ovaj napad nije obezbijedio u cjelini ostvarenje postavljenog cilja na komunikaciji Sinj-Livno. Međutim, i ovdje su Talijanima nanijeti ozbiljni gubici u ljudstvu i materijalu. Teške borbe i veliki gubici natjerali su Talijane da grupiraju svoje snage bliže obali radi zaštite većih gradova anektiranog područja.¹³⁾

Dok su izvođeni napadi na talijanska uporišta na Čilašu i Vagnju, 1. bataljon 2. dalmatinske NOU brigade stigao je u rajon Golubića i stavio se na raspolaganje 2. proleterskoj NOU brigadi 26. oktobra t. g. Njen zadatak je

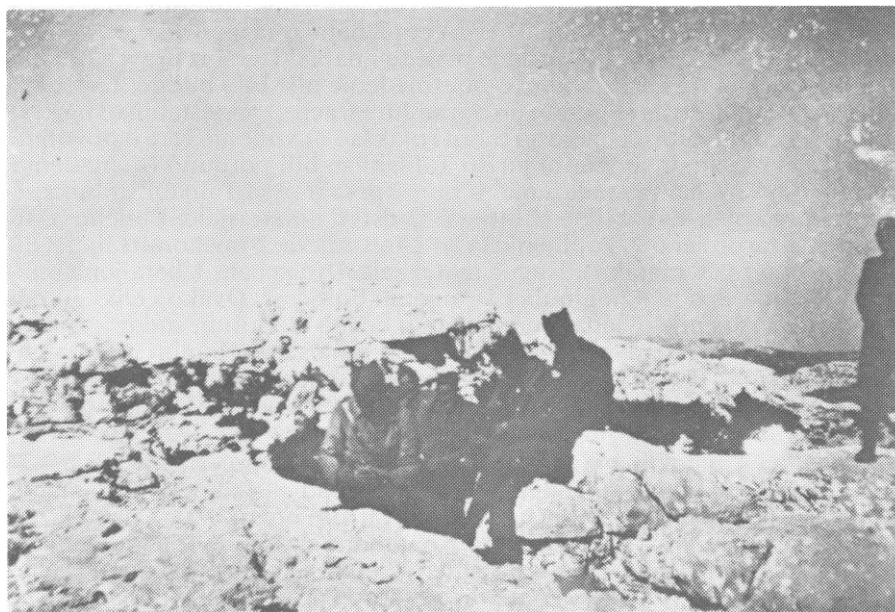
10) Izvanredan borac, a kasnije i vodnik voda, ranjen teže u 4. ofanzivi. Stradao u Centralnoj bolnici u toku 5. ofanzive.

i 1) Arhiv VII - k. 846 - Izvještaj Štaba 2. dalmatinske NOU brigade od 27. X 1942. godine.

12) Isto.

13) Zbornik, tom XII, knjiga 2, str. 612-614.

bio da napadne Bosansko Grahovo radi vezivanja talijansko-četničkih snaga tamo i olakšanja situacije naših snaga na sektoru Livno.

Štab brigade na položaju kod Vrlike 1942. godine

U neuspjelom napadu 2. proleterske NOU brigade na Bosansko Grahovo 29. oktobra, 1. bataljon 2. dalmatinske brigade imao je zadatak zatvaranja pravca od Knina ka Grahovu preko Strmice i Derala. Prvi je bataljon na ovom prostoru djelovao do početka studenog samostalno, imao češćih uspješnih borbi sa četničkim dijelovima oko s. Golubića i s talijanskim dijelovima na komunikaciji Knin-Strmica-Bosansko Grahovo. Međutim, napadi na Bosansko Grahovo nisu rezultirali zauzimanjem jako utvrđenog i dobro branjenog garnizona, jer naše snage nisu bile odgovarajuće za taj zadatak, a nije došlo ni do sinhronizirane akcije s 3. ličkom brigadom od mjesta Srba zbog njene zauzetosti borbama u južnoj Lici. Zbog svega ovoga i izmijenjene situacije kod Livna i na komunikaciji Vaganj - Livno, jer Talijani napuštaju Livno i Vaganj (u Livnu ostaju samo ustaško-domobranske snage) i jačaju svoje garnizone u Sinju i Kninu, štab 2. dalmatinske NOU brigade, uz saglasnost Vrhovnog štaba, postupno, početkom mjeseca studenog, prikuplja brigadu na prostoru s. Uništa - s. Cetina, radi likvidacije ustaškog uporišta Kijeva i sadejstva s 2. i 4. proleterskom NOU brigadom na širem prostoru Sinj-Knin-Drniš, s ciljem širenja slobodnog teritorija u Dalmaciji. Do 5. novembra svi bataljoni 2. dalmatinske NOU brigade našli su se ponovo zajedno. Pripremljen je napad na s. Kijevo, poznato ustaško uporište. Štab brigade organizirao je 6. studenog izviđanje s. Kijeva i komandant brigade Ljubo Vučković je na zemljištu izdao borbenu zapovijest bataljonima za ovaj zadatak. Napad je planiran noću 6/7. novembra, jer se očekivao žilav otpor. U podilaženju s. Kijevu noću, iznenada se

sručilo takvo nevrijeme i provala oblaka s teškim gradom, što je vrlo brzo kraški bezvodni teren pretvorilo u bujice vode koje je teško bilo savladavati. Mrkla noć, grmljavina i grad do te mjere su otežavali kretanje bataljona na pravcima napada, da je Štab brigade donio odluku da odgodi napad. Sve jedinice brigade zbog toga su se povukle, osim 1. čete 4. bataljona i nekih manjih dijelova 2. bataljona, koji su, iako su izgubili vezu s drugim jedinicama i u takvim izuzetno teškim uvjetima, nastavile s izvršavanjem svog zadatka. Ustaška posada i naoružana milicija bili su po takvom nev-

Članovi štabova bataljona na položaju kod sela Kijevo 7. novembra 1942.

remenu iznenađeni, pružili su slab otpor i u neredu pobjegli prema Vrlici. Po zauzimanju Kijeva, narednog dana i ostale jedinice brigade zaposjele su određene rajone oko s. Kijeva. S ovog prostora 2. dalmatinska brigada po bataljonima je sudjelovala u napadu na neka manja neprijateljska uporišta oko Vrlike. Tako je noću 13/14. novembra zauzeto ustaško uporište Mao-vice. Vršene su akcije čišćenja i razoružavanja četnika u selima Civljane, Kosore i Topolje. Pripreman je napad na Vrliku, u kojem je trebala sudjelovati i 2. dalmatinska NOU brigada, ali je Štab 2. proletherske divizije na osnovi ponovne procjene situacije od njega odustao, pošto je Vrlika bila dobro utvrđena i branjena. Boravak i borbene akcije 2. dalmatinske NOU brigade u dolini rijeke Cetine bile su od višestrukog značaja. Vršenje politički utjecaj na stanovništvo i raskrinkavana uloga ustaša i četnika i njihova politika. Jedinice su popunjavane novim borcima koji su stalno pridolazili iz čitave Dalmacije. Zaplijenjene su i određene količine oružja i municije,

koje su dobro došle za naoružavanje boraca brigade. U borbama i akcijama na ovom prostoru, jedinice brigade ubrzano su sazrijevale za teže borbe i okršaje i mogle su s pouzdanjem primiti svaki borbeni zadatak.

Devetog novembra 1942. godine Štab brigade dobio je zapovijest Vrhovnog štaba NOP i DV Jugoslavije od 1. novembra, kojom je naređeno formiranje 2. proletherske udarne divizije. U njen je sastav određena i 2. dalmatinska NOU brigada.¹⁴⁾ Ova odluka bila je oduševljeno i s ponosom primljena od svih pripadnika 2. dalmatinske NOU brigade i kao priznanje za ostvarene borbene rezultate i političko djelovanje na platformi NOB-a, prije svega za uspjehe na razvijanju i širenju bratstva i jedinstva. Ulaskom u sastav 2. proletherske udarne divizije završen je početni period borbene izgradnje 2. dalmatinske NOU brigade. Ona je sada bila spremna za težak i slavan put koji je predstojao u borbama u sastavu Operativne grupe divizije NOV kojom je neposredno komandovao Vrhovni komandant drug Tito.

14) »Vojna enciklopedija«, tom II, str. 545; Ljubo Vučković, n. d., str. 36.